
Список використаних джерел

1. Бевзенко Л. Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций [Электронный ресурс] / Л. Д. Бевзенко. – Режим доступа : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Bevzenko/index.html>.
2. Белл Д. Социальные рамки информационного общества [Электронный ресурс] / Дэниел Белл. – Режим доступа : <http://alt-future.narod.ru/Future/bell.htm>.
3. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе / М. С. Вершинин. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2001. – 253 с.
4. Митина О. В. Синергетическая модель динамики политического сознания [Электронный ресурс] / О. В. Митина, В. Ф. Петренко. – Режим доступа : <http://www.psychology.ru/library/00076.shtml>.
5. Нейсбит Д. Мегатренды / Джон Нейсбит ; [пер. с англ. М. Б. Левина]. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ЗАО НПП «Ермак», 2003. – 380 с.
6. Ольшанский Д. В. Психология масс / Д. В. Ольшанский. – СПб. : Питер, 2001. – 368 с.
7. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения [Электронный ресурс] / Талкотт Парсонс. – Режим доступа : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/par2.html>.
8. Пригожин И. Порядок из хаоса [Электронный ресурс] / И. Пригожин, И. Стенгерс. – Режим доступа: http://www.brunet.ws/prigozhin_i_stengers_i/.
9. Соловьёв А. И. Политическая идеология: логика исторической эволюции / А. И. Соловьёв // Полис. – 2001. – №2. – С. 5-24.
10. Mannheim K. Ideology and Utopia : An Introduction to the Sociology of Knowledge, Louis Wirth & Edward Shills, Trans / K. Mannheim. – London : Routledge & Kegan Paul, 1991. – 246 p.

The influence of mass media on the development of an ideological component in the political system. Shown that regulatory symbolic construction, a descendent of the ideological space, plays a key role in communication. Therefore the question of agency action as motivated by a business / state is the result of the influence of political ideology.

Key words: imaholohiya, ideology, multiculturalism, ideological and political process, information technology.

УДК 070(477)»1995/1999»(09)

О. С. Мельникова

Мариупольський державний університет

ТЕМА СВОБОДИ СЛОВА В РЕДАКТОРСЬКІЙ КОЛОНЦІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА ГАЗЕТ «ЧАС/TIME» (1995–1998), «ЧАС» (1998-1999)

У статті досліджено газету «Час/Time», редактором якої був В. М. Чорновіл. Комплексно розглядаються й аналізуються всі числа видання. Дослідження проведені на основі широкої бази архівних джерел та наукових робіт вітчизняних учених. Творча спадщина В. Чорновола досліджується науковцями з різних галузей знань, зокрема журналістикознавства, літературознавства, історії.

Ключові слова: демократична думка, редагування, свобода слова, якісна преса.

Українська преса 1990-х років недостатньо досліджена і вивчена. Саме в другій половині 90-х рр. минулого сторіччя на сторінках українських видань, зокрема «Час/Time», можна спостерігати не тільки приклади порушення свободи слова в Україні, але й відстоювання цієї демократичної цінності.

У пострадянський період друковані видання почали активно розгалужуватися, набуваючи рис масової чи якісної преси. Теоретик журналістики А. З. Москаленко зазначав: «Серйозною заявкою на якісну газету можна вважати тижневик «Час/Time» з його великоформатними 16 сторінками, різноманітністю інформаційних й аналітичних матеріалів [1, с.150].

Тема свободи слова й свободи преси завжди актуальна для молодого незалежної держави. Для вирішення цієї проблеми потрібно звертатися й до історичних, архівних джерел, де можна знайти цікаві ідеї. «...поки не буде справжньої державницької політики в керівництві нашої держави, інформаційного простору Української держави ми не матимемо», – писав в колонці редактора газети «Час/Time» В. Чорновіл [2, с. 68].

За мету дослідження визначимо знайти висвітлення теми свободи слова в редакторських статтях В. М. Чорновола та варіанти можливих шляхів вирішення проблем становлення й розвитку української преси у другій половині 1990-х рр. Мета передбачає виконання таких завдань:

- знайти історико-літературні джерела для вивчення періоду;
- опрацювати журналістські й редакторські матеріали, які були знайдені в архівах, бібліотеках, музеї-кабінеті ім. В. М. Чорновола;

-
- провести аналіз публікацій В. М. Чорновола заданого періоду творчості;
 - дослідити тему свобода слова у статтях В. М. Чорновола.

Проблема свободи слова достатньо широко представлена в науці. Проте це поняття досліджували в етичному, політологічному, економічному аспекті та маловивчене в журналістикознавстві [3, с. 138]. Серед українських вчених свободу слова розглядали В. Здоровега, В. Іванов, В. Карпенко, В. Владимиров, В. Гвоздев, О. Кузнецова, В. Лизанчук, Й. Лось, А. Москаленко, Б. Потятиник і М. Лозинський, Т. Печончик, Г. Почепцов, Т. Приступенко, В. Різун, М. Тимошик, А. Чічановський, В. Шкляр та ін. Також дослідження цієї проблеми можна побачити у працях зарубіжних дослідників: Р. Блюма, Й. Мюллера, Д. Меррілла, Д. Еверетта, Д. Катера, Д. Рендола, Ф. Сіберта, Т. Петерсона і В. Шрамма, Е. Барендта, Д. Міла, Д. Мільтона, К. Поппера, Д. Раза; Ю. Габермаса, Л. Саламона, Е. Штратеншulte, В. Ворошилова, Є. Прохорова, М. Федотова та ін. Проте в історичному аспекті українського журналістикознавства свобода слова й свобода преси недостатньо розглянуто.

Методологічною основою дослідження є використання якісних методів (історичний, біографічний, бібліографічний, журналістський аналіз тексту).

У січні 1995 року створюється незалежна громадсько-політична газета «Час/Time», яка виходила до травня 1998 року. Засновником і шеф-редактором став В.М. Чорновіл. А з жовтня 1998 року через збитки й судові справи замість «Час/Time» почала виходити газета «Час».

«Час/Time» мала підзаголовок у шпигелі «незалежна громадсько-політична преса», проте газету відносять до так званих формально незалежних видань, в чиїх бюджетах присутні іноземні кошти, отримані від різних фондів та організацій, і водночас контрольовані лідерами українських партій, громадських організацій та профспілок [4].

«Час/Time» виходила форматом А2. Номери цікаво були зверстані, тому подавалися якісні великі фото, карикатури, було багато «повітря» між публікаціями. Тематика, доброякісність та етичність подачі матеріалів відображали високопрофесійний рівень журналістів і редколегії, що відповідає якійсь пресі. Видання багатогранно висвітлювало події країни в постійних рубриках «Політика і час», «Судовий процес», «Військо», «Економіка і життя», «Україна і світ», «Інститут людини», «Дитяча сторінка», «Український етнос», «Звідусіль і про все». Газета була спрямована на конкретну українську аудиторію, яка підтримувала національну ідею. Тому «Час/Time» була популярною і мала успіх в Центральній та Західній Україні. Видання виходило в середині тижня.

На першій шпальті під постійною рубрикою «Колонка редактора» публікувалися передові статті, коментарі редактора В.М. Чорновола, його виступи як голови Руху.

Газета «Час/Time» зробила внесок в розвиток свободи слова і незалежність преси України. Чорновіл став, свого роду, опонентом правлячої влади незалежної України, що можна побачити в його публікаціях. За допомогою опозиційності та критики в газеті друкувалось багато викривальних, дієвих матеріалів професійних журналістів. Безумовно, тон і тематичну спрямованість тижневику надавала редакторська стаття. У таких передовицях «У Новий рік – з новим ділом і новим словом!», «Інформаційна експансія: зовнішня і внутрішня загроза українській державності», «Бий свого, щоб чужі й духу боялися!», «Українська преса – в шовіністичному зашморзі», «Свобода слова по-більшовицьки, або Про соло соцспікера в супроводі комунооркестру» розглядаються утиски української преси, ставляться питання захисту інформаційного простору України, надання можливості висловлювати всі точки зору в засобах масової інформації тощо [2, с. 19-22, с. 68-71, с. 77-81, с. 94-97, с. 294-297].

У першому номері, який вийшов 3 січня 1995 року, в передовиці «У Новий рік – з новим ділом і новим словом!» В.М. Чорновіл окреслив напрямок видання. Редактор критикував нову владу і висунув ідею про радикальні зміни в суспільному житті, в чому мають грати роль і засоби масової інформації. Про необхідність такого видання Чорновіл зазначає: «...ідея українського часопису сучасного стилю, де було б багато інформації, і ще більше свіжого, політичного, економічного, культурологічного аналізу» [2, с. 19]. Завданням редактор бачив не тільки у прогнозуванні газетою подальших подій в Україні, але й у впливі і дієвості газети на ситуацію в державі. Він бачив пресу справжньою четвертою владою. І хоча В. М. Чорновіл констатував неможливість незалежної преси в Україні через економічні умови, він підкреслював, що, перш за все, редколегія працювала заради визначених принципів і читачів. Зокрема, редактор у статті писав про аудиторію, на яку орієнтувалося видання. Це був середній клас, який підтримував центристів, зокрема націонал-демократів. Чорновіл бачив серед читацької аудиторії приватних підприємців, заможних селян, представників творчої, наукової, інженерно-технічної інтелігенції, робітників-акціонерів. Попри те, редактор виступав за масові україномовні газети, що було рідкістю на той час. Прямуював перейти від щотижневика до щоденної газети. Для того, щоб привернути увагу бізнесових і дипломатичних кіл, почав виходити дайджест «Час/Time» англійською мовою.

Спочатку існували проблеми з чітким виходом газети до читачів. Але редактор почав писати до кожного номеру статтю у свою колонку. Він виносив на шпальти газети резонансні теми, зокрема про створення Конституції України, будову політичної системи, писав про актуальні економічні, суспільно-політичні проблеми. Також підіймав питання національної історії, культури, побуту. Його заголовки вже в собі несли іронію та гумор, емоційність та ерудицію, завжди привертала увагу читача. Для цього автор використовував перефразування назв художніх творів чи висловів, прислів'їв чи приказок, паронімію, протиставлення, прийом еліпсу, цікаві метафори. Треба зазначити, що заголовки рясніли різними розділовими знаками, зокрема, трьома крапками, знаком оклику, знаком питання. Назви матеріалів були емоційно забарвленими.

Неабияку увагу редактор приділяв моніторингу друкованих видань України. Зокрема у статті «Інформаційна експансія: зовнішня і внутрішня загроза української державності» [2, с. 68] В. М. Чорновіл розмірковує про перехідний період засобів масової інформації від радянських часів до будівництва і розвитку незалежної держави України. Адже принципи тоталітарного типу преси залишалися в багатьох областях України, особливо, в східних, і навіть ще тримаються сьогодні в корпоративних друкованих органах підприємств тощо. В. М. Чорновіл ставив питання про вплив російськомовної преси на український інформаційний ринок. Він проаналізував становище україномовної преси в деяких містах України, підкреслив плюси і мінуси розвитку ЗМІ. Незважаючи на те, що на передодні отримання незалежності України районі газети вийшли з комуністичного крила, почали виникати газети – антиподи радянської преси на Галичині. Проте на півдні, сході України, а також в Криму, вони переслідувалися, зривалися виходи випусків, зокрема, газети «Час/Time». У Луганській й Донецькій областях російські газети продавалися за демпінговою ціною, на них не накладалися належні податки, тому україномовна преса в цих регіонах була неконкурентоспроможною. Для вирішення нагальних проблем В. М. Чорновіл поставив питання про допомогу держави на законодавчому рівні українському інформаційному простору, про захист від зовнішнього втручання в інформаційну політику тощо. Адже саме засоби масової інформації повинні були втілювати національну ідею. Також Чорновіл підкреслював тенденцію змін принципів та поглядів журналістів на діаметрально протилежні в залежності від політичних поглядів власника друкованого органу.

Таким чином, під час редакторської діяльності В. М. Чорновола газета «Час/Time» отримала не тільки популярність як україномовна преса, але й розвивалася як незалежна від влади офіційна газета. Редактор і журналісти сміливо критикували правлячі круги країни, висвітлювати порушення свободи слова та відстоювати демократичні цінності.

Список використаних джерел

1. Москаленко А. З. Теорія журналістики: Навчальний посібник / Анатолій Захарович Москаленко. – К.: «Експрес-об'ява», 1998. – 336 с.
2. Чорновіл В. Пульс української незалежності: Колонка редактора / Вячеслав Чорновіл. – К.: Либідь, 2000. – 624 с.
3. Різун В. В. Методи наукових досліджень в журналістикознавстві: Навчальний посібник / В.В. Різун, Т.В. Скотникова. – К.: Преса України, 2008. – 144 с.
4. Бебик В. Становлення національного інформаційного простору України [Електронний ресурс] / В. М. Бебик. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1037/42/1/1/>

The article deals with the investigation of newspaper «Час/Time», the editor of which was Vyacheslav Chornovil. All the numbers of quality newspaper are examined and analysed complexly. The monitoring of publications and other materials about newspaper were performed. Researches were conducted on the basis of rich archival sources and scientific works of domestic scientists. The creative heritage is investigated in different fields of sciences, in particular, in journalism, literary criticisms, history.

Key words: democratic idea, editing, the freedom of speech, the quality press.

УДК 070.13

К. А. Покляцька

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СВОБОДА СЛОВА І СВОБОДА ВИБОРУ (НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІКАЦІЙ ГАЗЕТ «СЕГОДНЯ» І «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ»)

Стаття присвячена питанню свободи преси у друкованих засобах масової інформації. У ній показано, як видання «Сьогодні» та «Дзеркало тижня» висвітлюють актуальні теми, виконуючи функцію повноцінного та об'єктивного інформування.

Ключові слова: свобода преси, друковані засоби масової інформації, газети «Сьогодні» та «Дзеркало тижня», збалансована інформація, маніпуляція.

Актуальність дослідження полягає у тому, що незважаючи на широке використання радіо, телебачення та Інтернету, преса залишається важливим засобом комунікації, який має вагомий вплив на значну частину населення України. Вона доносить до найвіддаленіших куточків країни новини про політичне та соціальне життя, акцентує увагу на головному і сприяє поширенню суспільно важливої інформації. Тому запропонована стаття, у якій значна увага приділяється особливостям висвітлення такої інформації в різних засобах ЗМІ, носить актуальний характер.

Об'єкт дослідження – публікації в газетах «Сьогодні» і «Дзеркало тижня».